بڕوا بەخۆبوون ڕێگەی بەرەو سەرکەوتن دەکاتەوە

ژیوا ئەحمەد

بڕوا بەخۆبوون ڕێگەی سەرکەوتنە لە ژیان.. هەستکردن بە سلبیات و دوودڵی و چوونە ژێر باری ئەو فشارەوەو دڵنیا نەبوون لە تواناکانی خود سەرەتای شکستە، زۆربەی تواناکان بزربوون و بەفیڕۆچوون بەهۆی نەزانی و هەست نەکردنی خاوەنەکانیان بەو هەموو بەهرە سروشتییانە کە هەیانە، ئەگەر ئەو توانایانەیان بەشێوەیەکی باش بەکاربهێنایە ئەوە بێگومان ئەیانتوانی زۆر شت ئەنجام بدەن و خەڵکیش بەردەوام ڕەخنە لەو کەسانە ئەگرن کە بروایان بەخودی خۆیان و بنەما و ڕەوشتە بە بەهاکان و ڕاستی نییە، هەروەها شکستی دەروونی سەرەتای شکست و کۆڵدانەو تیرێکی ژەهراوییە کە لە مرۆڤدا ئەوە کۆتایی پێ ئەهێنێ.

بڕوا بەخۆبوون مانای لووتبەرزی و ستەمکاری نییە، بەڵکو جۆرێکە لە دڵنیابوون بە بەدیهێنانی ئامانج و سەرکەوتن و بەدەستهێنانی هەموو ئاواتەکان، بڕوا بەخۆبوون واتا بڕوا بە بوونی تواناو هۆکاری سەرکەوتنە، ئەم بڕوا بەخۆبوونەش کارێکی باشەو جێی ستایشەو پێویستە منداڵەکانمانی لەسەر پەروەردە بکەین تاکو مرۆڤی بەسوودو بەهێز دەربچن، بەڵام نەزانی و درک نەکردن بەو توانایانە و دواتر بڕوا نەبوون بە بوونیان ئەبێتە هۆکارێک بۆ دروست بوونی کەسێکی دووڕڵ و بەردەوام نیگەران و توانا نەبوونی لە وەرگرتنی بڕیار.

بڕوا بەخۆبوون پشت بە هۆکاری بەهێز ئەبەستێت و هیچ گومان و دووڵی ناکات لە بڕیارەکانی، ئەم بڕوا بەخۆبوونە سوودبەخشە بۆ خاوەنەکەی، چونکە بەرەنگاری هەموو ناخۆشی و کۆسپەکانی ژیان ئەبێتەوەو بێئومێد نابێت و هەموو ناخۆشییەکان بە ورەیەکی بەرزەوە وەرئەگرێت و ئەگەر لە خولێک شکستی هێنا ئەوە خۆی بۆ خولی دواتر بەشێوەیەکی باشتر ئامادە ئەکات و دان بە هەڵەکانیدا ئەنێ.

جۆرێکی دیکەی بڕوا بەخۆبوون هەیە کە لە هەندێ دۆخ و هەڵوێستدا بڕوای بەخۆی هەیە لە هەندێکی دیکە ئەو بڕوایە لاواز ئەبێت یاخود نامێنێت، ئەمە ئاراستەیەکی باش و دروستە کەسێ ئەیگرێتە بەر کە حیسابی کۆسپ و تەگەرەکان بکات کە دێنە پێشی بەشێوەیەکی ڕاست، نموونەی ئەو کەسە ئەوەیە کە توانای خۆی نازانێت لە کاتێکدا کەسانی دەوروبەری زۆر لەخۆی باشتر درک بەو توانایەی ئەکەن، ئەو کەسە ئەتوانێ سوود لەخۆ هەڵخەڵتاندنی خۆی ببینێت بەڵام ئەو ڕێگەیە ناگرێتە بەر بەڵکو بەپێچەوانەوە هەر کاتێ هەستی بە تواناکانی خۆی کرد ئەوە بەدڵنیایەوە تاقییان ئەکاتەوە، بێگومان هەموو تاکێک لە ئێمە لە هەردوو جۆری بڕوا بەخۆبوونی هەیە لە کەسوکارو هاوڕێ و دۆستەکانی، ئەمەش بەڵگەیەکە بۆ دڵنیابوون لەوەی ئەو دوو جۆرە بڕوا بەخۆبوونە هەیە، لەگەڵ ئەوەش ڕەنگە بڕوا نەکەی کە زۆربەی خەڵکی بڕوایان بەخۆیان نییە!

ئەگەر مرۆڤ ڕێگەی سەرکەوتن بگرێتە بەر بە بەکارهێنانی هۆکارەکانی تواناو سەرکەوتن ئەوە لەگەڵ ڕۆیشتنی کاتدا هێزو بڕوای بەخود خۆی زیاتر ئەبێت، لەگەڵ ئەوەش یەکێک لە هۆکارە هەرە گرنگەکانی بەدیهێنانی بڕوا بەخۆبوون ئەوەی کە مرۆڤ درک بە مەودای بڵاوبوونەوەی هەست بەکەمکردن لەناخی خەڵکیدا بکات، ئەگەر ئەو ڕاستییە لە ناخی مرۆڤ چەسپێترا ئەوە هەستی بە کەمزانینی خۆی نامێنێت لەبەرئەوەی هەموو مرۆڤێک ئەو هەستە ئەکات و ئەمەش شتێکی باوە، بۆیە خەڵکی هەوڵئەدەن ئەو هەست بەکەمزانینە لەناخیان بدۆزنەوە تاکو بگەنە ئاستێکی بەرزتر و سەرکەوتووتر.

لە دەسکەوتەکانی بڕوا بەخۆبوون ئەوەیە کە بایەخ بەخۆت بدەیت و بڕوات پێی هەبێت، چونکە دەسکەوتی باشترو گەورەتر ئەداتێ و یارمەتیت ئەدات بۆ ئەوەی ژیانێکی سەرکەوتووت هەبێت.

پەروەردەکردن و پێگەیاندن

کاردۆ کەرکوکی

پەروەردە واتای بونیادنانی مرۆڤ و پێگەیاندنی لە ڕووی دەروونی و جەستەیی و عەقڵییەوە، بۆ ئەم پرۆژەیەش سێ بنەمای سەرەکی هەیە کە لەسەر بونیاد ئەنرێت: فێرکردن و پەروەردە و گەشەکردن، فێرکردن خۆراکی عەقڵە و ڕاهێنانی توانا و بەهرەکانە، پەروەردەش مرۆڤ ئەبێژێت و بەرەو ئاراستەی چاکەی ئەبات و چاکەکانی زیاد ئەکات، گەشەکردن و پێگەیاندنیش کار لەسەر دەرخستنی توانا و دەسەڵاتە دەروونی و عەقڵی و جەستەییە شاراوەکانی ناخی مرۆڤ ئەکات و هەوڵی بەرەو چاکتر بردنی ئەدات.

هەندێ وشەی تریش هەیە کە پەیوەندییان بە پەروەردەکردنەوە هەیە وەک: پێگەیاندن و خۆ چاکردن و ڕۆشنبیری و ئامۆژگاری و چاودێری..... هتد.

پەروەردەکردنی مرۆڤیش لە یەکەم ساتی لەدایکبوونییەوە لە باوەشی دایک و باوکی دەست پێئەکات، دواتر لەسەر دەستی مامۆستاکانی لە قوتابخانە، هەروەها مرۆڤ لەمیانەی گۆڕەپانی کۆمەڵگەوە فێری شتی زیاتر و زۆرتر ئەبێت، ماڵ و قوتابخانە هاوکاری یەکترن بۆ فێرکردنی منداڵ بەوەی لەگەڵ تەمەنی ئەگونجێت لە زانست و زانیاری لە قۆناغەکانی تەمەن و پێگەیاندنی لەسەر بنەمای ئەخڵاقی و دەرخستن و پەرەپێدانی بەهرە و تواناکانی ناخی.

پەروەردە تەنها پەروەردەکردنی مرۆڤ نییە، بەڵکو پەروەردەی ئاژەڵ و کشتوکاڵیشە، ئەبینین هەندێ کەس هەن کە ئاژەڵ بەخێو ئەکەن، بایەخ بە خۆراکی ئەدەن و ژینگەیەکی گونجاوی بۆ دابین ئەکەن لە هاوین و زستاندا، ئەگەر تووشی نەخۆشیش بوو ئەوە بەپەلە چارەسەری ئەکەن.

هەروەها جووتیارەکان چاودێری کشتوکاڵ ئەکەن و چاکسازی گۆڕانکاری بەسەر ئەو بەرهەمە کشتوکاڵییانەیان ئەهێنن و هەوڵی زیادکردنی بەرهەمەکانیان ئەدەن.

کە منداڵیش بەهاری تەمەن و جگەرگۆشەمانن، پەروەردەکردنیان پەروەردەیەکی ڕاست و دروست ئەرکێکی بێوچانی ئێمەیە، ئەوەی ئەو ئەرکەش ئاسان ئەکات ئەوەیە کە منداڵ خۆرسکی چاندنی ڕەوشتی جوان و پەروەردەکردنی ڕاستی هەیە، چونکە ناخیان وەک پەڕەی سپی وایە هەموو جۆرە نیگارێک وەرئەگرێت لە جوانی و چاکە و هەموو ڕەوشتێکی بەرز و ئامادەی گەشەکردن و پێگەیاندنی هەیە، زۆر بە سادەیی گوێڕایەڵی ئامۆژگارییەکانمان ئەبن.

بۆ ئەوەی بەجوانی ئەو ئەرکەمان بەجێ بهێنین تەنها ئەوەمان لەسەرە لە مانا و واتای ڕاست و دروستی پەروەردە بگەین و ئامانج و بنەما و شێوەکانی بزانین، بۆ ئەم مەبەستەش پێویستە بە قووڵبوونەوە دەکات لە خوێندن و پەروەردە و دەروونناسی، بەڵکو تەنها پەروەردەکردنی منداڵەکانمان لەبەرچاو بگرین و ببێتە یەکەمین ئەرکەکانی ژیانمان و هیچ کار و شتێک سەرقاڵمان نەکات و دوورمان نەخاتەوە لەو ئەرکە پیرۆزە، چونکە دروستکردنی مرۆڤ لەو ڕووانەوە زۆر گرنگتر و پیرۆزترە لە دروستکردن و داهێنانی شتەکان.

با لە ماڵ و قوتابخانە و کۆمەڵگەکەمانەوە دەست بکەین بە پەروەردەکردنی منداڵەکانمان بەجوانترین شێوە و ڕاستترین ئاراستە، چونکە ئەوان ئایندەی چاوەڕوانکراوی ئێمەن و هیواکانمان بەوانەوە گەشە، بۆیە لەمیانەی پەروەردەکردن هاوسەنگی نێوان ڕوح و جەستە بپارێزین و بایەخێکی یەکسانی بدەینێ، لێرەش ئەم مانایە لە وتەیەکی ئەفلاتۆن بەدی ئەکەین کە ئەڵێت: (پەروەردەکردن بەخشینی ڕوح و جەستەیە بەهەموو شتێکی جوان و دروست و تەواو).

بەمەش منداڵەکانمان جەستەیەکی تەندروست و بەهێز و چالاکیان ئەبێت، هەڵسوکەوت و مامەڵەکردنیان لەگەڵ دەوروبەریان هێمای زانایی و ڕۆشنبیری و ڕەوشت بەرزییانە.

ماوەتەوە بڵێین کە پەروەردەکردن زەمان و شوێنێکی دیاریکراوی نییە، بەڵکو بەردەوامە بە بەردەوام بوونی ژیان و قۆناغێکی دیاریکراوی تەمەن لەخۆ ناگرێت.

گەنج و کێبڕکێی زەمەن

محەمەد نەجات

ئێمەی گەنج لەم تەمەنەدا دەفری تەمەنی گەنجێتیمان بەدەستەوەیەو دەبێ وریابین و بزانین بەچی پڕی ئەکەین چونکە هەریەک لە ئێمە بەویست و خواستی خۆی دەفرەکەی پڕ ئەکات یەکێک پڕی ئەکات لە خۆڵ و ئەوی دیکە لە کانزایەکی بەنرخ، هەربۆیە ئێمە بەرپرسین لە قۆستنەوەی کات و هەلی گونجاو لەبەرئەوەی ئەو کاتە بەبەهاترین و بەنرختترین شتە لە ژیانمان، تەمەن شانۆی پێشکەوتنە لە هەموو بوارە باشەکانی ژیان لەمیانەی خزمەتکردنی خودی مرۆڤ و مرۆڤایەتی و نیشتمان. هەروەها بەرپرسین لەوەی نابێ ئەو تەمەنە بەنرخە بەبێ سوود بەسەربەرین دەستبەتاڵی و گەڕانی بێ سود لە بازاڕ و دوور لە بەڕێکردنی ئەو کاتە بە کارو کردەوەی چاکە کە بە قازانج بۆ خۆمان وڵاتەکەمان بگەڕێتەوە. ئێمە بەرپرسین لە بونیادنانی کەسایەتیمان لە تەمەنی گەنجی تاکو کەسێکی بەخشندەو جیاواز بین لەنێو کۆمەڵگەکەمان و هەر کەس بەپێی هەوڵ و ماندووبوونی.

ئێمە بەرپرسین لە کێبڕکێی زەمەن و تەمەن نەک تەنها لەگەڵ ڕۆیشتنی بین، ئەبێ هەموو چرکەیەکی ئەو تەمەنە بقۆزینەوە بۆ بەرژەوەندی خۆمان بۆ پێشکەوتن و گەشەسەندنی وڵاتەکەمان لە هەموو ڕوویەکەوە.

بۆ کێبڕکێی زەمەن دەبێ سەیری ئاسۆی دوور بکەین نەک تەنها بەرپێی خۆمان ببینین ئێمە بەرپرسین لە دوێنێ و ئەمڕۆو سبەینێمان.

تەمەن ئەڕوات هەرچەندە کورتیش بێت ئەوە بە چرکەو کاتژمێر و ڕۆژ و شەوەکانییەوە لە وەستان ناکەوێت، پێویستە ئەوەش بزانین کە ڕۆژی هەر یەکێک بەئەندازەی ڕۆژی زاناو داهێنەر و بیردۆزەکانی ئەم جیهانەیە، ڕۆژی منێکی ئاسایی (٢٤) کاتژمێر نییەو ڕۆژی ئەو کەڵە مەزنانەش (٣٠ یاخود زیاتر) کاتژمێر نییە، بەڵام جیاوازی نێوانمان ئەوەیە ئەوان کاتەکانیان بەسوودوەرگرتن لە هەموو زانیاریی و دەرفەتێک بەسەر ئەبەن و منی ئاساییش تەمەنی خۆم بەشتی بێ سود بەسەر ئەبەم.

بەرپرسێتی کات تەنها لەو کاتە نییە کەمن بەسەری ئەبەم، بەڵکو لەدوای مردنیشم بەرپرسیارم لەبەرئەوەی ئەبێ ناوێکی باش و ژیانێکی شایستەی باسکردنم هەبێ، هەروەها ئەبێ چەند تاقیکردنەوەو ئەزموونێکی پڕ لە سوودو کاریگەرم بۆ دەوروبەرم بەجێ هێشتبێ تاکو بەزیندوویی بمێنمەوە لەنێو خەڵکی.